

Δελτίο

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τεύχος 6 – Δεκέμβριος 2009

2009: Έτος μωραϊτιδικό (Με τύψεις και εϋχές)

Φέτος συμπληρώθηκαν ογδόντα χρόνια από την έκδημία του Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδη, ἡ ἐπέτειος ὅμως πέρασε ἀπαρατήρητη. Ὁ συντάκτης αὐτοῦ τοῦ σημειώματος δὲ γνωρίζει ἂν δημοσιεύτηκαν ἄρθρα ἢ, ἔστω, σημειώματα, πού νά ὑπενθύμισαν στοῦ ἑλληνικό ἀναγνωστικό κοινὸ τὸν δεῦτερο Ἀλέξανδρο τῆς Σκιάθου, ὄχι ἐφάμιλλο τοῦ Παπαδιαμάντη, πάντως καλύτερο πεζογράφου ἀπὸ πολλοὺς παλαιότερους καὶ νεώτερους ὁμοτέχνους του. Μόνη ἐξαιρεση σ' αὐτὴ τὴ σιωπὴ ἦταν τὸ Ἡμερολόγιο τσέπης τοῦ 2009, πού τοῦ ἀφιέρωσε ἡ Ἰ. Μητρόπολις Χαλκίδος καὶ Βορείων Σποράδων, καθὼς καὶ τὸ περιοδικὸ *Μυροβλύτης* τῆς ἐνορίας τοῦ Ἁγ. Δημητρίου Χαλκίδος, πού δημοσίευσε στοῦ 340 τεύχος του δύο σχετικά μελετήματα.

Ὁ συμπατριώτης του, μακαρίτης πιά, Χρῆστος Β. Χειμῶνας, εἶχε παλαιότερα προσπαθήσει νὰ ὀργανώσει ἓνα Συνέδριο Μωραϊτίδη, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια δὲν τελεσφόρησε. Μολονότι τὸ ὄνομα τοῦ Μωραϊτίδη ἐλάχιστα —καὶ σχεδὸν ντροπαλὰ— ἀκούγεται, ὑπάρχουν ἐνδείξεις πού βεβαιώνουν ὅτι τὰ βιβλία του ἀναζητοῦνται. Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι δύσκολα βρίσκει κανεὶς ὅλη τὴ σειρά τῶν διηγημάτων του, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει στὰ βιβλιοπωλεῖα πλήρης σειρά τῶν ταξιδιωτικῶν του (*Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα*).

Ἡ Ἐταιρεία μας ὀφείλε νὰ τιμήσει τὴν ἐπέτειο. Δὲν τὸ ἔκαμε. Τὸ ἀπερχόμενο Δ. Σ. εϋχεται στοῦ ἐρχόμενο νὰ ἀναπληρώσει τὴ δικὴ του ἀβελτερία ἐκδίδοντας ἀναστατικά τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη (Βοστώνη 1951) τοῦ ἀείμνηστου ἀνεψιοῦ του Ἰω. Ν. Φραγκούλα, καλὸ μνημόσυνο καὶ τῶν δύο. Καὶ μακάρι στοῦ παπαδιαμαντικὸ συνέδριο τοῦ 2011 νὰ ἀσχολοῦνταν ἓνας ἢ δύο εἰσηγητὲς μετὰ τὴ συνεξέταση τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τῶν τριτεξαδέλφων Ἀλεξάνδρων.

Σπουδάζοντας τὸν Μωραϊτίδη

Βιβλιογραφικά

Συμπληρώθηκαν ἑπτὰ χρόνια ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 2002, ὅταν ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν φῶτη Δημητρακόπουλο *Ὁ μοναχὸς Ἀνδρόνικος. Λεύκωμα Μωραϊτίδη*, τόμος 318 σελίδων μεγάλου σχήματος, ὅπου ἔχει συναχθεῖ, ἔστω καὶ σποράδην, ἡ παλαιότερη καὶ νεώτερη μωραϊτιδικὴ βιβλιογραφία. Τὸ Λεύκωμα, παρὰ τὶς ἐνδεχόμενες ἐπιφυλάξεις, παρέχει μιὰ εὐκρινὴ εἰκόνα τοῦ βίου, τοῦ ἔργου καὶ τοῦ κόσμου τοῦ ἄλλου πεζογράφου τῆς Σκιάθου, καὶ εἶναι ἀπαραίτητος ὁδηγὸς γιὰ τοὺς φιλομωραϊτιδικούς ἀναγνώστες καὶ μελετητές. Ἐπισημαίνεται ἡ βραχεία ἀλλὰ ιδιαίτερα χρήσιμη «Ἐπιλογὴ βιβλιογραφίας» (τοῦ Μωραϊτίδη) στὴ σ. 312.

Ἐκτοτε, ὅσο γνωρίζει ὁ συντάκτης αὐτοῦ τοῦ σημειώματος, ἔχουν ἐπανεκδοθεῖ ἀπὸ τὰ ταξιδιωτικὰ του οἱ τόμοι *Ἅγιον Ὅρος. Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα*, *Ἐπίμετρο*

Γιώργος Γώτης, «Ἐκδόσεις τοῦ Φοίνικα», Ἄθῆνα 2006, *Κωνσταντινούπολις. Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα*, ἐπιμελεῖα Φ. Α. Δημητρακόπουλου, Π. Κυριακίδης, Ἄθῆνα 2006 καὶ *Μὲ τοῦ Βορηᾶ τὰ κύματα. Σμύρνη - Σύρος - Νικομήδεια - Αἰδηψός - Ἑλληνικὴ ἀκτοπλοῖα - Σκιάθος - Τήνος - Στυλῖδα - Σκύρος - Ἄθως*, ἐπιμελεῖα Φ. Α. Δημητρακόπουλου, Π. Κυριακίδης, Ἄθῆνα 2008. Οἱ ἐκδόσεις «Τήνος» ἐξέδωσαν τὰ *Μωραϊτίδεια Α΄ - Μικρὰ μελετήματα γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη* τοῦ Πρεσβυτέρου π. Κων. Ν. Καλλιανοῦ (Ἄθῆνα 2002).

Γιὰ ἀναδημοσιεύσεις κειμένων τοῦ Μ., καὶ μελετήματα ἢ σημειώματα γι' αὐτὸν βλ. τὰ τεύχη 6, 7, 8 τῶν *Παπαδιαμαντικῶν Τετραδίων* («Ἐντυπα ποῦ λάβαμε»).

Ἐκκρεμεῖ πάντοτε μιὰ πλήρης ἐπανέκδοση τῶν ταξιδιωτικῶν του.

Ὑπὸ σκιάν

Δανεῖζομαι ἀπὸ τὸν Χαλκιδαῖο Δημήτηρ Διακομόπουλο τὸν τίτλο τοῦ σημειώματος. Τὸν εἶχε χρησιμοποιήσει σὲ ὠραῖο κείμενό του γιὰ τὴν ποιήτρια Καλλιόπη Σκαρίμπα, ἀδελφὴ τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα. Ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν Μωραϊτίδη.

Οἱ σύγχρονοί τους λόγιοι δὲν ἦταν, γενικά, τόσο ἀπόλυτοι, ὅταν μιλοῦσαν γιὰ τοὺς δύο Ἀλέξανδρους τῆς Σκιάθου. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀπέφευγαν νὰ χαράξουν πλατεῖα διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσά τους. Ὁ Ἡλίας Βουτιεριδῆς τοὺς συμπεριέλαβε στὸ μικρὸ του βιβλίο. Ὁ συνηθισμένος χαρακτηρισμὸς ἦταν «οἱ Διόσκουροι τῆς Σκιάθου».

Ἡ νεώτερη κριτικὴ —ἀντάμα τῆς καὶ ἡ ἐκδοτικὴ— ἔθεσε τὸν πρεσβύτερο καὶ μακροβιότερο καὶ ἐκδεδομένον ὑποπόδιον τῶν

ποδῶν τοῦ Παπαδιαμάντη. Ὅλοι ξέροουμε ποῖος φέρει τὰ πρωτεῖα, ὥστόσο ἡ ἀφάνεια τοῦ Μωραϊτίδη εἶναι ἀδικη. Ἡ ἀδικία γίνεται αἰσθητότερη, ὅταν κατορθώνουμε μὲ κόπο νὰ φανταστοῦμε ὅτι δὲν ὑπῆρξε ὁ Παπαδιαμάντης. Δύσκολη, ἀσφαλῶς, ἀφαίρεση, χρειάζεται ὅμως νὰ τὴν ἐπιχειροῦμε, ὅταν, ἔστω καὶ ἀθέλητα, ἀφανίζουμε τὸν Μωραϊτίδη.

Καί, ἐπιτέλους, ιδιαίτερα εὐαίσθητοι ὁμότεχνοί του κάθε ἄλλο παρὰ διηγηματογράφου τοῦ πεταμάτου τὸν θεωροῦσαν. Ἀναφέρω τρία νεώτερα ὀνόματα: Ν. Γ. Πεντζίκης, Ε. Χ. Γονατᾶς, Ἡλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος. Γιὰ ἄλλους, παλαιότερους καὶ νεώτερους, βλέπε τὸ ἐπίσης ἄτυχο τομίδιο *Ὁμόπλουν πλοῖον* («στιγμὴ» 1990).

Ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κίνησός τῆς Ἑταιρείας

• Στὰ «Σκαρίμπεια 2009» τοῦ Συλλόγου Ἀγιοευθυμιωτῶν Ἀθηνῶν, τὸ Σάββατο 1 Αὐγούστου 2009, στὸ Πνευματικὸ Κέντρο Ἁγίας Εὐθυμίας Φωκίδος, ὁ Ἄγγελος Μαντᾶς, μέλος τοῦ Δ. Σ. τῆς Ἑταιρείας, μίλησε μὲ θέμα «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του».

• Στις 18 Δεκεμβρίου 2009 ἔγινε ἡ τελευταία συνεδρίαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας, ποὺ ἀποφάσισε νὰ καλέσει τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας σὲ Γενικὴ Συνέλευση τὴν Τετάρτη 13 Ἰανουαρίου 2010. Ἡ ἡμερήσια διάταξη τῆς Γ. Σ.: 1) Λογοδοσία ἀπερχομένου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, 2) Οἰκονομικὸς ἀπολογισμὸς τῆς παρελθούσης τριετίας, 3) Ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ 4) Προτάσεις καὶ ἀνακοινώσεις.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ ἀπερχομένου Δ. Σ. ἐξέφρασε τὴν εὐχὴ νὰ συνεχιστοῦν ἀπὸ τὸ νέο Δ. Σ. ἡ ἔκδοση τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρείας καὶ οἱ συνάξεις τῶν μελῶν τῆς καὶ τῶν φίλων τοῦ Παπαδιαμάντη στὸ πατάρι τοῦ «Ἄρμου».

• Ἀγρυπνίες τελέσθησαν στὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου στίς 10 Ἰουλίου, 19 Σεπτεμβρίου, 16 Ὀκτωβρίου, 13 Νοεμβρίου καὶ 18 Δεκεμβρίου, ἐνῶ στίς 26 Νοεμβρίου τέλεσε νυκτερινὴ θεία Λειτουργία ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Ἰερώνυμος ὡς ἀπλὸς ἐπίσκοπος.

Στὸ μικρὸ αὐτὸ ἀπόσπασμα [ἀπὸ τὸ διήγημα «Ὁ Ἐπεσεμένος δερβίσης»] οἱ πλεον ἀντιφερόμενες ἑτερότητες, ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ ἡ σύγχρονη, ὁ παγανισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ μουσουλμανικὴ θρησκεία καὶ ἡ χριστιανικὴ, τὰ ἑλληνοχριστιανικὰ θεμέλια τῆς Δύσης καὶ οἱ πολιτισμικὲς ρίζες τῆς Ἀνατολῆς, δὲν συνυπάρχουν ἀπλῶς ὡς διακρινόμενες διαστρωματώσεις, ἀλλὰ ταυτίζονται κυριολεκτικὰ, παράγοντας μιὰ νέα σύνθεση συγκινησιακῆς εὐθυβολίας καὶ πανανθρώπινης ἐμβέλειας. Φωτίζει, λοιπόν, καλύτερα ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο τὴν ταυτότητα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ὡς προϊόντος διασταύρωσης ἑτεροτήτων. Στὸ ἴδιο ἀπόσπασμα ὁ Παπαδιαμάντης ἐνοφθαλμίζει στὴ ρεαλιστικὴ κατὰ βάση πεζογραφία του τοὺς τρόπους καὶ τίς δυνατότητες τοῦ ποιητικοῦ λόγου καὶ μάλιστα τοῦ συμβολιστικοῦ (πυκνὴ μεταφορικότητα, ἐντονη ρυθμικότητα ποὺ προκαλοῦν π.χ. λανθάνοντες ἔμμετροι στίχοι: φωνὴ παρθένου μοιρολογούσης / μινύρισμα πτηνοῦ χειμαζομένου). Εἰσάγει, ἔτσι, στὸ γένος τῆς πεζογραφίας τὴν ἑτερότητα τοῦ γένους τῆς ποίησης.

(Ἐλένη Πολίτου-Μαρίνου, «Ἡ ταυτότητα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας: ἕνα σταυροδρόμι ἑτεροτήτων»)

Ἐκδόσεις καὶ Δημοσιεύματα

(Ἀπὸ μέλη τῆς Ἑταιρείας)

α' Βιβλία

1. Ἑλένη Πολίτου Μαρμαρινοῦ, *Συγκριτικὴ Φιλολογία, Ἀπὸ τῆ θεωρίας στὴν πράξη, Ἑλληνικά Γράμματα*, Ἀθήνα 2009, σσ. 300. [Στις σσ. 163-189 «Παπαδιαμάντης, Μωπασσάν καὶ Τσέχωφ. Ἀπὸ τῆ Σκιάθο στὴν Εὐρώπη»: ἐκτενεῖς ἀναφορὲς στὸν Παπαδιαμάντη καὶ στὰ μελετήματα «Ἡ ταυτότητα τῆς νεολληνικῆς λογοτεχνίας: ἓνα σταυροδρόμι ἐτεροτήτων» καὶ «Ἡ ποίηση καὶ ἡ πεζογραφία στὸ πλαίσιο μιᾶς Συγκριτικῆς Ποιητικῆς». Ἡ ἔννοια τοῦ ρυθμοῦ]
2. Ε. Γ. Οὐέλλς, *Ὁ Ἀόρατος*, μετάφραση: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Φιλολογικὴ Ἐπιμέλεια: Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος - Λαμπρινὴ Τριανταφυλλοπούλου. Ἐπίμετρο: Πέγκυ Καρπούζου, *Μὲ σχέδια τῆς Εὗης Τσακνῆ*, Ἐκδόσεις Κίχλη, Ἀθήνα 2009, σσ. 292.

β' Δημοσιεύματα

1. Ἄγγελος Γ. Μαντᾶς, «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης» στὸν τόμο *100 Μεγάλοι Ἕλληνες, οἱ κορυφαῖοι ὄλων τῶν ἐποχῶν*, ἐκδ. σκάϊ - βιβλιο, τόμ. 3ος [Ἀθήνα 2009], σσ. 22-28.
2. Σταῦρος Ζουμπουλᾶκης, «Ὁ Ζήσιμος Λορεντζάτος καὶ ἡ Ὁρθόδοξη ἐρμηνευτικὴ τοῦ Παπαδιαμάντη», *Νέα Ἐστία*, τχ. 1824, Ἰούλιος - Αὐγούστος 2009, σσ. 127-136.
3. Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος - Λαμπρινὴ Τριανταφυλλοπούλου «Τὸ “μέγα γαλόξυλο” τοῦ ἐξερευνητῆ Φ. Νάνσεν», *Νέα Ἐστία*, τχ. 1825, Σεπτέμβριος 2009, σσ. 512-514.
4. Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, i) «Σκούνα ἀπὸ τῆ Σκιάθο. Ἰστιοφόρος μνήμη τοῦ Μωραϊτίδη», *Νέα Ἐστία*, τχ. 1826, Ὀκτώβριος 2009, σσ. 727-728, ii) «Σημειώματα στὸ ἔργο τοῦ Π. Πρεβελᾶκη» [τὸ 2ο σημεῖωμα ἀφορᾷ μιὰ φράση ποὺ ἐσφαλμένα ὁ Π. Π. ἀποδίδει στὸν Παπαδιαμάντη], *Νέα Ἐστία*, τχ. 1828, Δεκέμβριος 2009, σ. 1023, iii) «“Ἀνάβαψις” καὶ μικροπιστία», *ἐνθ. ἀν.*, σσ. 1185-1186.
5. Δημήτρης Κοσμόπουλος, «Χριστούγεννα στὰ πελάγη τῆς παπαδιαμαντικῆς γραφῆς», *Ἠσφῆνα*, 22 Δεκεμβρίου 2009, σσ. 18-19.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μαυρομιχάλη 16, 10680 Ἀθήνα, Τηλ. 210 3605532, Τηλ/τυπία 210 3637304